

Egy hazában

Falusi beszélgetések

A kódszámok a következő tájegységeket jelölik:

2 = Szatmár, Máramaros; 3 = Szilágyság; 4 = Kalotaszeg; 5 = Mezőség;
6 = Marosmente; 8 = Csík és Gyimesvölgye; 9 = Udvarhelyszék; 10 = Három-
szék; 11 = Barcaság és Kis-Küküllő mente; 12 = Moldva.

A szövegek előtt álló kéttagú névjegyek férfit, a háromtagúak nőt jelölnek. E közleményben, amely egy nagyobb munka része, a következők kapnak szót: ACsM = Andrika Antalné Csurár Magda, Nagypatak, sz. 1919 (12); BaÁ = Bara Árpád, Csíkszenttamás, sz. 1918 (8); BéJ = Békési József, Mezőfény, sz. 1917 (2); BGyA = Butnáru Györgyné Anika, Gorzafalva, sz. 1924 (12); BiG = Bíró Gábor, Alsósófalva, sz. 1901 (9); BK = Balla Károly, Avasújváros, sz. 1911 (2); BMB = Bálint Mihályné Bori, Gorzafalva, sz. 1907 (12); BNM = Bulaj Jánosné Nagy Mari, Nicolae Bălcescu, sz. 1922 (12); BSz = Bákói Szilveszter, Lábnik, sz. 1940 (12); BSzE = Bodor Mártonné Szabó Erzs, Magyarszovát, sz. 1906 (5); DaB = Darvas Benjámin, Csíkszentsimon, sz. 1904 (8); DBI = Deák Lajosné Bán Ilona, Alsóboldogfalva, sz. 1914 (9); DiJ = Diniske János, Pilgyest, sz. 1901 (12); ECsK = Egyed Istvánné Csomor Kata, Kóbor, sz. 1900 (11); ESzL = Egyed Paliné Szócs Lina, Gorzafalva, sz. 1916 (12); HSzA = Harai Mihályné Szabó Anna, Kovászna, sz. 1898 (10); KF = Kiss Ferenc, Istvánháza, sz. 1921 (6); KsI = Kiss István, Szépkenyerűszentmárton, sz. 1901 (5); LaM = Lajos Mihály, Avasújváros, sz. 1920 (2); LD = Lengyel Dénes, Olthévíz, kb. 50 éves (11); NP = Nagy Péter Hargas, Gyimesbükk, sz. 1891 (8); OiÁ = Olti Ákos, Mádéfalva, sz. 1908 (8); PIE = Pozsom Jánosné Istók Erzse, Klézse, sz. 1901 (12); PB = Papp Béni, Kraszna, kb. 75 éves (3); SzaJ = Fazakas Szabó János, Szék, sz. 1915 (5); SzD = Szócs Demeter Viczi, Gyimesbükk, sz. 1903 (8); SzKE = Szabó Mártonné Kiss Etelka, Magyarlapád, sz. 1926 (6); SzSzK = Szabó Jánosné Szováti Klára, Szék, sz. 1930 (5).

8. NP: Az egyik magyar lett, a másik román, de mindnyájan emberek vagyunk.

3. PB: Nem vót ellensége egyik a másiknak. A románok is tudtak jól magyarul, mik is tudtunk románul, mint űk ahogy tudtak. Olyanok vótunk, mintha egy nemzetek lettünk vóna. Ott is, ahol én felnőttem, ott is vót egy román család, annak is gyermeke, az úgy tudott románul, éppen mint én csak. Nem ellenkeztünk egyik a másikkal. Nem gyűlöltük egyik a másikat. Úgy éltünk velük, mintha édesestvérek, azok is magyarok vagy mik is románok lettünk vóna. Nem vót olyan, hogy egyik a másikat gyűlöli.

6. KF: Ott nőtünk fel egymás között, ismerjük mind egymást. Ha elmegy egy román faluba, s megkérdi, hogy Istvánházán ismeri-e ezt s ezt, ismeri, s engem is ha megkérdez valaki, hogy én Cintos községbe ismerem-e ezt s ezt, ismerem. Hát ott vagyunk három-négy kilométerre egymástól.

SzKE: Csak harminchat magyar család vót Bagóban, de azért nagyon jól vótunk örökké. Külön házba jártunk táncolni, de azok a táncok vótak itt is, ott is. Mi is jártuk a román táncokat, a románok is a mieinket.

8. NP: Úgy esze vagyunk vegyülve, mint — mit es mondjak — a tojást a tejfellel, liszttel ahogy eszekeveri. Met nincs olyan román, akinek vagy a nagymamája, vagy a nagytatája, vagy az édesanyja katolikus ne lett vóna. S nincs olyan magyar, akinek az elődeiből valamelyik román ne lett vóna. Úgy esze vagyunk keverve, hogy hiába tartjuk úgy, hogy én román vagyok, vagy én magyar vagyok. Egenlők vagyunk!

9. BiG: Nem es tudnék más helyt élni, ejjsze. Otthon a legjobb a falumba. Én ott születtem, s én azt legjobban kedveltem, akárhol voltam, akárhová vetett a sors, a honvág csak hazahúzott. Sokfele voltam a világon, de mindenütt, hogy istenem.

csak még egyszer hazamehetnék az én falumba. Szinte semmivel sem különbözik a más faluktól, s mégis nekem legjobban az tetszik. Az az én szülőfalum.

2. BK: Az úgy is van mindenkivel, én úgy gondolom. Úgy van velem is. Má a negyedik nap nem kell enni se. Még aludni se fogok tudni. Hogy csak lássam meg a szülőfalumat, azt a gyönyörű, drága sudár tornyot.

9. BiG: Vótam a leányomnál Húnyadon két ízben, s vótam Szatmáron, s vótam Aradon. Odamentem, s két nap, három nap: menyek haza. Mé menyen, mé menyen? Hát itt nem jó? Jó, de nekem otthon a legjobb!

8. BaÁ: Mű szeressük a szülőföldünket, a Székelyföldet, me itt születtünk, itt születtek a szüleink, a nagyszüleink, itt születtek a gyermekeink, s mi ezt a környezetet megüsmertük, s tudjuk egyik a mászt értékelni. Habár sok nehézségbe ütközött a mű életünk, de azért meg vótunk örökké elégedve. Mostoha, nehéz körülmények között lehetett megoldozni a földet, de amikor megoldozta az ember, s az időjárás es ha olyan vót, meg lehetett élni, jól meg lehetett élni. Nehéz munkával, de jó vót, mindenki a maga környezetében meg tudott lenni. Én nagyon szeretem az én falumot, a környezetet es úgymondva, szeretem a családi othonomot es, elmenyek a szomszédba, s alig várom, hogy hazamenjek az én lakásomba, Odahaza valahogy az embernek más, na. Így, így vagyunk. A táj es szép a miénk, ott vannak azok a jó források, a szép erdők, s az amúgy szép lakások!

6. KF: Ott van százhusz füst, úgy ismeri egyik a másikat, éppen mint a testvér egymást.

2. LaM: Benne vagyunk a Kárpátok medencéjében, ez a kapuja, ez az Avasújváros. Tiszta román a környék. Még Kőszegremete magyar lakosságú, s Vámfalu az félig ilyen, félig olyan.

BK: Én végim megyek öt községbe, de mind pretyin az egész. Nem tudunk így, hogy gyűlöljük egyik a másikat. Behív: bem un pahar de palinka, így palinka! Nem tudunk mik arról, hogy kisebbek vagyunk. Nem is élünk abban.

12. BGyA: Pohána, Szitás, Újfalú, Szöllőhegy. Oinesten es vannak. Oinestról mejen átal egy hegyen Rekecsinbe, osztán Lujzikalugara, azok mind magyarok. Kléze, ott csángók laknak arrafelé. Nekük azt mondjuk, csángók, ők mondják nekünk csángók. Szászokúton es vannak, Vránca felé es. Itt van Gorzafalva, van Pohánka, van Mágina, van Hacmán, van Lonka. Akkor van Átolba, akik laknak a vizen túl, Alsókút, mind csak a vizen túl, lent. Kereken a falu mellett vannak dombok. A Kecskékó ideki, van a Cserfás, van a Máncsik helye, a Tisza, alább a Backa teteje, van a Kosna, s van a Nagymező s a Kő...

8. SzD: Első Petki patak, aztán van az Aldomás patak, akkor Pál patak, Sánc patak — az a legelső, ide tart, ott ment fel a határ —, akkor Tarhavas, s akkor jön ez, úgy hívják Bálványos pataka. Bartosok pataka, s akkor más patak nincs es. Most mán falunknak kezdtek nevezni, annyifele szakadt ez a Gyimes. Bálványos pataka ez hosszú, hét kilométer. Ebbe es van három patak, olyan mellékpatakok. Csürpatak, Havas, Péterkék pataka. Egy-egy ilyen patakban sokaeska ház van. NP: A mű elődeink Szépvívről jöttek, a rományok romány községekből, s itt megkedvelték ezt a vidéket, met jó marhalegelő vót. Olyan erdő vót, vész vót, a jó füvek benne, tudtak marhákat tartani, s a marhák után élődtek. Úgyhogy jöttek innét es, onnat es, az én eleim Szépvívről jöttek, de jöttek Háromszékről es, s más helyekről es. Ide me települtek, s egybe keveredtünk, s a rományok es jöttek, s azok megtartották tovább es az ők vallásikat, s a magyarok meg az övéket.

5. KsI: Vice s Nagydevecser magyar lakosú, Ördöngösfüzesen is vótak, vagy három család itt Erdőszombattelkin, s akkor van Szásznyires, mondhatni, hogy ugyancsak mint Szentmárton vót rígebben, két rész magyar, s egy rész román, es Váralján is. Aztán van Nagyfalú, Újfalú...

2. BéJ: Fény, Csalános, Kaplony, Kálmánd, Mezőterem, Mezőpetri es Somaköz, ez az a hét község, amelybe valamikor, olyan kétszáznyolcvan éve vagy talán háromszáz is, Schwarzlandból, ahol a Duna megered, Erzsébet grófnő hozta ide a lakosokat. Voltak osztán sokan, hogy visszamentek, aztán talán egyedül a mi községünk, az én községem maradt ott az elsőből. Osztán utána csak jöttek, mások, s csak maradtak ott. Most még németül, inkább svábul beszélnek Mezőterén es Mezőpetrin. A mi községünk az elmagyarosodott...

12. BGyA: Ugye lemenünk tova Rekecsin felé, ott még másféleképpen beszélgetnek, nálunk még másféleképpen, s másutt még másféleképpen. Pedig mind csak magyarok! Más a nyelv. Ezek a beszédek magiknál nincsenek. Én nem merek menni ki, met én nem tudok értekezni! Megérttek, mindenféle beszédet megérttek, akármit mondhat maga! Akármit mondhat, me tudom, mit mond maga! Csak maga nem éppen mindig érti, mit mondok én.

ACsN: Megértsük, de mellik nem találkozott velik, az nem ért belőlük erősz. Magyarul beszélnek, há, csak eszeheberásszák. Én körucával [szekér] jártam ott

elé Szabófalvára. Ha nem hallgat jól oda, nem érti meg, hogy mit mond a mászik. *ESzL:* Rományul es trén, magyarul es trén. Galeata rományul es galeata mik es úgy mondjuk galeata. Kanna rományul es s magyarul es mind kanna. Szita rományul szita, magyarul szita. S akkor milyen magyarok vagyunk? Itt úgy mondják fűtő a szóbának. Ez ház, ahol vagyunk. Az odája. Ez kilér, met күssebb. Egy házba lesz két odája, egy eresz, s egy kilér. Ha egy vízre van földve, akkor annak úgy mondják, hogy sura. Rományul es úgy mondják, sura. Ugye több odája van alatta, de azét úgy mondják, sura, met egy vízre van földve.

DiJ: Kölök az vagon dor si sok. Vagon ezerháromszáz a skoálába. Vagon tizenkét klásza gradinica de kopii. Ők beszélnek a kölkök, magyarul beszélnek. Itt van Jugán, Ghirist, Bartisest, Dumafalva, Mikoseni, Judafalva, Tamásfalva. Beszélnek dor si nálunk, Pildesten, Jugánban, Szabófalán, nálunk van fele népeknek, hogy nem tud gyelok románul. Bákónál ott vagon még több falu, azok mász fajták, azok mászképpen beszélnek, székelesen. Azok nem találunk véllünk.

5. SzSzK: Nekünk azt mondja az egyik üzletben az elárusítónó, hogy maguk románok? Mondom, magyarok vagyunk. De az elárusítónó nem volt magyar, román volt. Aszongya: akkor hogy beszilnek? Mondom: magyarul, hát hogy beszilnénk. Hát mik igazi, eredeti magyarok vagyunk. Me errefele mind ilyen székely beszideket hallott, azt hitte, mi nem vagyunk magyarok, hogy másképp beszéltünk.

4. SzaJ: Maguk azt mondják mindenre, hogy es, es! Kolozsvár környékén nem úgy beszélnek, mint itt!

8. Oia: Nem tudtunk értekezni a soproniakkal, vas megyeiekkel, zalaiakkal. Ők inkább a svábbal keverték a magyar szót. Olyan tárgyakot mondtak, nem tudtuk, hogy mik lehetnek azok. Mondták, hogy négy pulyám van a mezón. De én soha életemben nem hallottam, mi az, hogy pulya. Aszíttem a pulykái. El nem tudtam képzelni, mi baja van a pulykákkal. Azután tudtuk meg, hogy az gyermek.

2. LaM: Nekünk nagyon furcsán hangzik a székely beszéd. Azt mondja a székely, hogy ő magyar. Ne haragudjanak meg, de Szatmár megye és Bihar megye beszél írásbelileg. Mert nálunk nincsen, hogy gyüszte meg ilyen dolgok. E nincs a magyar nyelvtaiba benne.

9. BiG: Én meg azt mondom, hogy ilyen tisztán magyarul, ahogy itt beszélnek, sehoh se.

2. LaM: Nem. Tisztán magyarul Szatmár megye s Bihar megye beszél. Vannak például azok a csángók. Azt osztán igazán nem lehet tudni, hogy magyarul beszélnek-e. *BK:* Azok az osánok románul beszélnek, de felit magyarul mondják. Azt mondja, mégis biztos. Azt akarná mondani, sigur, de nem tudja aztot, s mégis biztos, azt mondja.

12. BSz: Nekem mindenkivel jó beszélnem, met én tudok rományul es, perfekt de bine, s magyarul es tudok jól, met nálunk a faluba magyarul szokjuk. S amikor kimentem a faluból, akkor románok vannak, ott kell siritsem rományul. Nekem mindenféleképpen jó, met tudom mind a kettőt. De má mind csak közelebb a magyar, met há magyar vagyok. Mikor idejöttem, hallottam, itt magyarul beszélnek. Hát én es minnyá magyarul siritettem.

BNM: Én fogom meg a dolgot, az étel fő, a málé fő. Málét, azt ettünk dela inceput. Eszünk kenyeret esz, de csak regvelente, mint a román mondta, sa treaka foame, de úgy mikor eszünk rendeszt, szok pityókát eszünk. Mondják maguknál a pityókát krumplinak? Nálunk csak pityókának mondjuk. A gyermek odaki dolgozott, osztán visszahoztam ide, me kötötte a parát hiába. Meg kellett vegyen mindent, itthon nem kell megvegye, én csialok iételkét, itt az ién ágyamba nyugszik, nem kell megfizetni. Ott van Patak, Kákova, Klézse, nem tudnak románul az asszonyok, csak tisztá magyarul. Ó a városzba gyiren menyen el, met ő nem tud menni, sz annak hiába mondja, hogy ott csak illient hall!

PIE: Én úgy mondom, magyarul, magyarul mondom én. Románul esz tudok, de nem tudok mindent románul.

8. NP: Elmentünk oda bé, nem tudom, Adjudnál járt-e maga? Azzal átellenben nyolc kilométerre van egy magyar község, Poskucén, de olyan nyelven beszélnek magyarul! Mentünk egy vejemmel, eladtunk valami fát, elmentünk be az országba, hogy szerezzünk valami élelemfélét, s visszafelé hozunk azt. Bémentünk a községbe, s egy kicsit béálltunk egy helyre, s a lovaknak ennik adtunk. S oda kigyűltek csodálkozni az asszonyok, vótak többecsén, tíz-tizenketten talán vótak. Nos, egyszer mi pakkolunk, hogy induljunk. S akkor aszongyák, hogy még egy kicsit maradjunk, met szívesen adnak ők állást, hogy halljanak ők es magyar beszédet. S ez nekünk olyan drága vót, olyan jólesett, met ők beszélnek magyarul, de el van már ferdülve a beszédük, s hallgatták ezt a valóságot, hogy mi hogy beszélünk, már ették hallgatni. Osztán még maradtunk, nem emlékszem, ott háltunk-e, de kedves vót.

DaB: Az esett nekem nagyon jól, mikor benn vótam Moldovába, s Galacon ahogy jöttem az úton végig, ki akartam az állomásra menni, s nem tudtam pontosan az utat. Kérdeztem románul egy embertől, nem tudja, hogy hol mennek az állomásra, s azt mondja: Én megmutatni maga, acolo la gara. Az elődeim, aszongya, a Székelyföldről származtak, én Ferenc József vagyok, a madéfalvi veszedelemkor a nagyapám vagy dedapám jöttek ide. Úgy megcsókoltam azt az embert!

12. BMB: Megtanultam én es románul. Menyünk vásárolni ide es, tova es, akkor hogy ne tudjunk! Most akkoracska gyermekecské, s nem kell tanítsa! Kétéves gyermekek, s úgy beszélnek románul, mindenfélét! Régen nem tudott mindegyék. Még nekem es zavarodik össze a nyelvem sokszor, akárhogy megvénültem. Ott-hon nem beszélgettünk románul édesanyánkkal, most minden háznál románul beszélnek a gyermekekkel. Sokmindenféleképpen tanulnak az iskolába, francuzt, englezt... Magyarat nem, itt nem nálunk.

ÁCsM: Az imádságot, amit édesanyám tanított, há nem tarcsuk észbe az egészet. Me elfordult. Rományul jártunk az iskolába, osztán úgy szoktunk. Amikor kicsiké vótunk, a templomba magyarul énekeltek.

11. LD: Ezidáig inkább mind innen a faluból, ritka vót, aki idegenből házasodott. Most már esse vagyunk vegyülve erősen. Me most a fiatalok nincsenek többet a földnél. Mindenki elhúzódot, mindenki elment. A fiam Ploiesti mellől nősiült. A lányom férjhez ment megint egy regátihoz. Az én házamhoz akármelyik idejön, mindenikkel magyarul beszélgetünk. Az itt való nép, akik törzsökösök ide, még húznak az anyanyelvhez.

5. BSzE: Csak mi vótunk, ez a család, Novojba magyarok. Ott nőttek fel még a mik szüleink is. Az édesapám ott nőtt fel. De a magyarságunkat megtartottuk. A kapun belül mindig magyar szó hallatszott. A szülőkkel csak magyarul beszélünk. Persze mikor megnőttünk, jártunk iskolába. Hamarabb a fiúk jártak, Sármasra, mind a két fiú. Most a két bátyám van ott, ma is magyarok. A nagyobbik bátyám ott lakik a falu közepin, annak vót két leánya, azok elmentek román fiú után. A fiú elvett egy frátai magyar leányt. S a másik két fia mind mind megtartották az anyanyelvüket. Aztán a másik bátyám ott lakik, annak aztán olyan családja van, hogy le a kalappal.

9. DBI: Hát ugye én nem tudok másképpen beszélni, csak úgy. Nálunk így beszélnek, így beszélünk mű. Egyszer Vásárhelyt vótam a klinikán, a sok nép ott vót, s egyszer kijő a doktor úr, hogy van-e még valaki papírral. Ugye én leghátul vótam, met elől nyomult a sok nép, én beteg is vótam, nem tudtam nyomolni. Mondom, én vagyok, doktor úr. Aszongya: na eresszék elől azt az asszonyt, hogy mönnyünk a hegyön, hogy hamarabb legyön. Széjjelhúzódtak a népek, s én mentem. Mondom, jaj, doktor úr, úgy beszélünk, hogy még a doktor úr is csúfolkodik. Úgy beszélünk, hogy mönnyünk a hegyön, hogy hamarabb legyön, mert úgy is mondjuk, na. Az a szó esik. Aszongya, én igazán nem, néni lelkem, me ahogy maga megszólalt, én tudtam, hogy maga vaj csekefalvi, vaj keresztúri, vaj boldogfalvi. Jaj, aszongya, világért sem, hová való a néni? Mondom, én alsóboldogfalvi. Na, aszongya, én csekefalvi. Aszongya: olyan jó, ahogy maga beszél! Osztán én nem szégyöltem azután, úgy beszéltem, ahogy szoktunk. Vót egy zsákodi szomszédasszonyom, komámasszonyom, s az olyan zsákodiasan beszélt végig, hiába élt nálunk, ott töltötte le az életit. S örökkéig olyan idegön vót, de megszoktuk. S van egy héjasfalvi komaasszonyom is, az se tudja megszokni, ahogy mű beszélünk. Mi mán ezt szeressük, így tanultunk.

11. ECsK: Itt a legközelebbi magyar falu az erdön át Dombos. A többi faluk román és szász lakosságúak. Nehéz kijalálni, hogy itt, annyi idegen között meg tudtuk tartani a magyarságunkat. Sokan csodálkoztak rajta. Megtartottuk azért!

8. DaB: Az jó, hogy örözze meg az ember, amibe született. Akárhova elmenyen, művelje magát, ez kell, de a hangját, ezt az ősi beszédet, amit örökölt, azt ne semmisítse meg, azt ne szégyellje.

NP: A magyar nyelvet használjuk mi, magyarok, nekünk kedves ez a mi nyelvünk. Beszélék én románul es, nem éppen perfektül, de nyolcvanöt százalékba beszélék. A gyermekeim es mind beszélnek. Dehát a nyelvünkötől, a saját nyelvünkötől csak el nem szökünk!

10. HSzA: Amikor a párnámra hajtom le a fejemet, mondom: én istenem, segíts meg! Én nem tagadnám meg az istent, ha nekem nem tudom mit adnának, sem. Sem a magyarságomat, met én tudom, hogy Romániában vagyok, román honpolgár vagyok, de az én vérem magyar vér. Székely magyar vagyok.

Lejegyezte Gazda József

Látlelet

Jóképű magas, szőke nő. Arca ráncatlan. Egészségesnek, nyugodtnak tűnik. Mit keres az ideggyógyászatban? A nézése — tő csöndes tükre. Csak később derül ki, mennyi nyugtalanság rejlik a csend mögött. Később, mikor már bízott bennem...

Első beszélgetés

— Kezdd azon, hogy a férjem és én jól megfértünk egymással. Tartott köztünk a szerelem, míg a gyermekek fel nem nőttek. Nagy fiam van. Nős, műszaki rajzoló... Bukarestben lakik. És egy lányom. A férje sofőr. Birkózó. Csomó érme van. Rendes ember... Három unoka... Ugye el se hinné, hogy már nagy-mama vagyok? Hányszor hallom a barátnőimtől: „Te Maris, te nem akarsz megöregedni.“ Ha aszerint lenne, ki mennyit szenved, ráncosabb volnék egy kilencvenévesnél... Minden akkor kezdődött, amikor az uram mester lett a martinkemencéknél. Hatvan ember a keze alatt! Beleszédült a nagy rangba, a hízlegésekbe, főleg a sok áldomásba: „Mester úr, tiszteljen meg, igyunk egy pohárral, névnapom van...“ Ő meg attól tartott, ha visszautasítja, rámondják, hogy lenézi őket, meg haragszanak, különösen a falusiak, és átmennek a sínhengerdébe. Ott örökké munkáshány van, és már megpróbálták elszipkázni őket az uramtól. A falusiaknak mindig van pálinkájuk. Aztán a sok áldomásból szokás lett...

— Amíg nem volt mester, boldogok voltunk. Én a préseknel dolgozom, csoportvezető vagyok. Azelőtt együtt mentünk be az üzembe, haza is együtt, kar a karban, mint a fiatal házasok. Bevásárolni is így. Ha jött a színház Temesvárról, Aradról, akkor is. A Telepen irigyeltek az asszonyok, hogy milyen szépen élünk, hogy milyen stramm uram van. Ötvenéves. De amíg nem ivott, negyvennek se látszott. Magas, szőke. Mint én... Egyszer direkt elbújtam fájrám után, hogy próbára tegyem. Jön, néz jobbra, néz balra, nem lát sehoh. Úgy elkámpicsorodott, hogy megsajnáltam, és előugrottam a portásfülszék mögül. Odavolt az örömtől! De csak volt... Sajnos...

— Rábízták a részleget, s két hét múltán megbeszéltük, este megyünk az Unimagazinba ágyneművászonért. Vártam sokáig. Nem mutatkozott. Ne is várjam, mondja egy szomszéd. Elment inni két falusival. Az egyiknek nevenapja... Kari nem akart, de azok kezdték: „Mi az, neked a feleséged kommandál?“ Az ilyen szavak erősebbek a józan észnél, az ital még erősebb... Visznek neki pálinkát még az üzembe is. És nemcsak a falusiak. A haverok is! Ki csoportvezető, ki rak-tárnok. Szóval, egy egész banda. Beülnek a vendéglőbe. A sör még hagyján, de utána következik a rum, a kínai konyak, a vodka. Amilyen nyavalyás kis fészkek az a Telep, nincs ott más szórakozása egy férfinak. Klub? Az van, de ritka, amikor nem unalmas... Én sose tiltottam Karinak egy-két féldecit. Ha sört ivott, nem bántam. Azt én is szeretem... Szóval, a férjeméknél az a borszasztó hőség, az a sok mérges gáz, láng, szikra! Mint a pokol! Muszáj pótolni az erőt, de nem el-inni az esztét, a becsületét, elfogadni mindenkitől a liter cujkát, trébert, a potya cigarettát... Talán mást is...

— Milyenek is a falusiak? „Mester úr, engedjen el két napra, most szénakaszálni, most szőlőpermetezni, most a sógor házat épít, segítsek neki, meghálálom...“ És hoz egy-két liter kisütést, meg mit tudom én mit. Egyszer kidobtam az egyiket. Jött haza hozzám a borjúhússal. De ha az uram elfogadja, akkor már le is van kötelezve neki, nem mondhatja, hogy nem engedlek. Utána jön haza mérgesen, bántja, miért volt olyan málé, a lába rogyadozik. És az a cujkaszag! Kérdem tőle: „Hol voltál már megint, Kari? Miért nem becsüld meg magad? Miért iszol velük?“ Gúnyosan mosolyog, csúnya szavakat vág a fejemhez, beleköt anyámba. Mindig anyám az első. De én nem hagyhatom, hogy bántalmazza a szegény öregasszonyt: „Kari, csendesedj! Kérlek szépen, ne gorombáskodj anyámmal, meghallják a szomszédok!“ Erre kinyitja az ajtót, ablakot, onnan ordít, hogy: „Hadd hallja meg az egész Telep, micsoda utolsó az én feleségem, a nyakamra hozta ezt a vén banyát...“ Csak mióta mester! Amikor felfelé lépett rangban, lefelé ment becsületben...

Második beszélgetés

— Szeptemberben meghívja az egyik tisztviselő névnapra. Elvált ember. Nőket is vittek a murira, úgy mesélik. Jön haza az uram éjfél tájt, felkölti anyámat: „Hol a vacsora?” Belekóstol, ellöki a tányért: „Vén banya, meg akarsz mérgezni? Mi ez a moslék?!“ Kérlelem megint, hogy csendesedjék. Erre odajön az ágyamhoz, mellém akar feküdni, szitkozódik, hogy övele én miért nem törődöm, nekem biztosan szeretöm van, azért utálkozom tőle. Szó szót követ, ütni kezd. Kiugrottam az ágyból, rohantam ki az udvarra, hogy átszaladjak a lányomhoz. Utolért, bevonszolt a nyárikonyhába, rámfogta a böllérkést, mondjam meg, hová bujt el az anyám, tudniillik anyám közben elrejtőzött...

— Ne gondolja, hogy nekem a verés fáj a legjobban. Az fáj, hogy én már nem számítok neki, nem becsül, pedig hányan mondják a Telepen: „Te Mariska, neked az urad meg kéne csókolja még a lábad nyomát is, amilyen asszony te vagy.“ Hatszor kaptam élmunkás csillagot. Csoportvezetőnek is azért tettek meg. Nehéz munka, csattogás, csikorgás, dörömbölés. Az idegek, a tüdő! Az a levegő! És ha nem áll oda az eszed, lecsapja a gép az ujjad! A nyáron egy újságíró járt nálunk Bukarestből. Nézte a munkámat, nézett engem is, láttam a szemén, hogy tetszem neki. Megvallom, nagyon jólesett azok után, amit a férjem velem művelt. Engem a férfiak szép asszonynak tartanak, akadna még ma is udvarlóm, és én bolond fővel mégis ragaszodom Karihoz. Engem itt tisztelnek, becsülnek, kétezereztől fölül keresek, a fényképem a táblán a parkban, hívnak, hogy lépjek be a pártba. Látja, ez is dühíti az uramat, mert őt nem hívják. De ami az övé, az az övé! Lehet este akármilyen ittas, reggel pontosan ott van a részlegen kezdés előtt. Jó szakember! Kurzust végzett!

— Ne felejtsem szavam. Az uram csak ijesztett a késsel, annyi ész még maradt benne. Közben ráéhezett a cigarettára. Leteszi a kést, keresi a gyufát, én meg ugyszi, szököm át a leányomhoz, három ajtóval odébb, hogy hívjam a vejeimet, a bajnokot. Őt respektálja Kari. De a vejem versenyen volt Kolozsváron, s csak Ilkát, a lányomat találtam otthon. Kinyitja az ajtót nagy álmosan. „Hát a nagyanád hol van?“ Ő nem tudja, önála nincs. Akkor már hallottuk is a sikoltozást. Az uram megtalálta anyámat a faskamra mögött, és rügdösni kezdte. Az én szegény jó anyámat, aki az egész pénzét, amit Gátádióson a házért kapott, nekünk adta, hogy berendezkedjünk! Ilka odarohant, belecsimpaszkodott az apjába: „Tata, légy eszednél!“ Az uram lerogyott a földre, a lányom úgy ráakaszkodott. Ez kellett nekünk. Gyorsan feltámogattuk anyámat, szaladtunk át vele Ilkához, ott aludtunk nála, nem mertünk hazamenni.

Harmadik beszélgetés

— A nővérek, meg az egyetemisták csak bámulnak, hogy milyen nyugodt, egészséges ez a resicai asszony, egy ősz hajszála nincs, mit keres ez a neurológián? A doktornő is csodálkozott, magyarázom meg neki, mi történt, hogy ide kerültem? Mindent nem mondhatok el, csak annyit, hogy például étkezésnél milyen cirkuszokat rendezett. Vasárnap délelőtt el-elcsavargott valahová, aztán jött haza kettőkor. Látom, ideges: „Mi van veled, ember?“ Nem válaszol. Na jó! Ülünk asztalhoz, a finom ebéd, a tele has majd csak megnyugtatja. És hogy megnyugtatta! Földhöz vágta a tányért! Én azóta egy kanál levest nem tudtam lenyelni. Ha a kanál a számhoz ért, összeszorult a gigám. Itt a kórházban szoktam vissza rá... Felszedett valami cafatot, egy szerencsétlent, már háromszor volt férjnél, és mindegyik otthagytja. Most van neki egy újabb, de az ült valamiért... Ha legalább szebb lenne, mint én! De olyan, mint egy deszka, amelyikre melltartót akasztottak. Az az egy, hogy fiatalabb, nem több huszonnolcnál. „Gondold meg, Kari — mondtam neki —, lányod van, fiad, ne csúfold meg előtűk az anyjukat.“ Erre csak még jobban mocskolódott, bömbölt: „Azért lettél csoportvezető, mert lefekszel a mesterredel, a mérnökkel, ringyó vagy, kurva vagy, és még te mondog másra!“ Hát, látja, ezért vagyok én a neurológián...

Negyedik beszélgetés

— A legjobban az fáj, hogy nem becsült. Gürcölök a gyárban, éjjeli sihtában is, és előtte, utána a háztartás, a bevásárlás! Este fáradtan fekszem le, hajnalban fáradtan kelek. Én nem nézhetem a televíziót, nekem mosni kell, vasalni, foltozni, rendbe tenni a két szobát; anyám szegény gyenge, beteg, még jó, hogy a főzést csinálni tudja. És ha mégis leülök a tévéhez vagy elmegyek egy filmet

megnézni valamelyik barátnőmmel, öt perc múlva már alszom a kimerültségtől, és akkor a barátnőm szekiroz: „Miért nem szoktatod rá az uradat, hogy segítsen neked?” Mit is felelhetek rá? Most már késő... A barátnőm hozta a hírt, hogy az uram felszedte azt a nőstényt. Bár inkább hallgatott volna!... Tudja, ha én még egyszer születhetnék, másképp rendezném be az életemet. Dehogy is sietnék én férjhez menni! Tanulnék, többre vinném, mint a gyermekeim!

Ötödik beszélgetés

— Nézné meg, mennyi ruhám van! Ahhoz képest, ahogy az anyámék ruházkodtak. Szép, jó ruhák. Azelőtt nálunk otthon, Gátdióson csak a jegyző felesége öltözködött így. Ketten keresünk. A férjem ötezret! A fiatalok is szépen keresnek. Két szobabútor, sötétbarna dió, a televízióról már szóltam, mosógép, frizsider, szőnyeg, őszire bejön a hideg-meleg víz, a központi fűtés, tavaly letették érte a tízezer lejt. Az egész telepre bevezetik. Ha akarnánk, Dáciát is vehetnénk, van a csekkben, amennyi azelőtt elégre kell. A világon mindenünk megvan, csak a nyugodt élet hiányzik. Azelőtt be jól éltünk! Igaz, leitta magát ő párszor fiatal házas korában is. A katonacimborák. A komák. De leszokott róla, mert a bátyja, Bélának hívták, szegényt elütötte a traktor, szóval Béla rászólt csúnyán, és Kari nagyon respektálta! Most meg szegényt hoz rám. Tudják a milicián is, a pártnál is, hogy én mennyit szenvedtem az italozásai miatt... Mielőtt felakasztanám magam, gondoltam, próbáljak beszélni velük, hátha segítenek. Ez azután történt, hogy félelmemben öt napig egy barátnőmnél bujkáltam, Annusnak hívják, és ő elvitt a városi párttitkárhoz. Mondja nekem a titkár, hallott rólam, tudja, hogy kitüntetett vagyok, sajnál engem, de ő nem avatkozhat bele, mert a férjem nem párttag, és én sem vagyok még, hanem szól a miliciaparancsnoknak, annak joga van beavatkozni. Telefonált neki, és én átmentem az őrnagyhoz a miliciára. Szépen fogadott: „Na, Talpai elvtársnő, hát mi a baj?” Leültetett, jegyzőkönyvbe írtak mindent, ami a férjem és köztem történt. „Na, Talpai elvtársnő, többé ne bujkáljon el otthonról — mondja —, térjen haza, mert ezt a férje maga ellen fordíthatja, ez hűtlen elhagyás és válóok.” És én ne féljek otthon, mert ők előveszik az uramat, beszélnek a fejével. Behívatta, és jól megmosta a fejét. Kari sírva fakadt az őrnagy előtt, potyogtak a könnyei, megfogadta, hogy soha többet nem nyúl se hozzám, se anyámhoz. Vagy egy hétig rendesen viselkedett, majd aztán előlről kezdte, sőt még jobban randalírozott, mint mielőtt felhívták a miliciára. És tudja meg, hogy ez volt a szerencsém! Egy kedden megint berúgatták a cimborák vagy a falusiak, már nem is tudom, kik, és nagyon későn vetődött haza. A kurvájához már nem járt, mert én megfogtam azt a nőt, és úgy megráztam ott mindenki előtt a cukrászdában, ahol dolgozik, és úgy megtépáztam a hitvány kis kontyát, hogy...

— Szóval másnap, a nagy karambol után, fájramtkor jövök ki elkeseredve a részlegről, hát csak elámulok: Kari vár engem! Ül egy széken a porta előtt, két szál szegfű a kezében. Mindjárt tudtam, hogy baj van. Fehér, mint a fal, reszket a keze: „Szent isten, mi történt, Kari?!” Az én kezem is reszketni kezdett. „A szívem — mondja —, reped szét. Gyere velem az orvoshoz, félek egyedül.” Hát vele mentem. Feleúton egyszer csak nekidül a kerítésnek: „Álljunk meg, Mariska, rosszul vagyok, most meghalok.” Leültettem a kerítés tövébe, szaladok a rendelőbe, jön a nővér, belenyom egy injekciót, na attól kicsit jobban lett, eltámogattuk a diszpenzáriba.

— Apáméknál, Gátdióson, úgy mondták: „Akinek nincs szerencséje délelőtt, annak délután sincs.” Gondoltam én válasra is, de amikor láttam, hogy ilyen rosszul van, megrémültem: „Mi lesz, ha meghal?” Mert énnekem nem lenne bátorságom összeállni egy másik férfival, félnék, hogy cseberből vederbe esem... Mikor a miliciáról hazajött, szegényében olyasmiket beszélt, hogy megöli magát, és ha kiterítik, megtiltja, hogy én a koporsója mellett álljak és sirassam... Rákiáltottam: „Hallgass! Sírni úgyse sírnék utánad, elég könnyet hullattam érted életedben...”

Hatodik beszélgetés

— Látja, milyen egy asszony?! Tegnap vizitnap volt, és én alig vártam, hogy lássam. Jött is tényleg, ezt a sok virágot hozta, és bombont. Finomat. Van Resicán egy új cukrászda, ott lehet kapni. Tessék megköstölni! Kari tudja, hogy én legjobban a mogyoróst szeretem, direkt bement érte Resicára, pedig tilos neki a

strapa... Én már csak annyit kívánok, hogy legyen egészséges, és jöjjön helyre a gondolkozása, mert ha így folytatja, leváltják. A szindikátuselnök és a főmérnök már figyelmeztette... Szóval tegnap ott hagytuk el, hogy vele kellett mennem a diszpenzára. Megmérí az orvos a vérnyomását, hallgatja a szívét, csóválja a fejét: „Na, domnu Talpai, ha maga nem akarja, hogy egy éven belül a föld alól dirigálja a martin-szekciót, akkor hagyjon fel az ivással. És nem szabad dühöngeni, mert a maga vérnyomásával megüti a guta.“ Csak azóta jó megint hozzám.

— A professzor biztat, hogy a jövő héten hazamehetek. Nem tudom, örüljek, vagy sem? Mégis, örülök inkább. Türelmetlen vagyok. Folyton azt mondom magamban, bárcsak már hétfő lenne. Mindenütt jó, de legjobb otthon. Nem is kívánnék én már mást az élettől, csak azt az egyet, hogy a férjem soha többet ne gorombáskodjék velem, tekintsenek minket a Telepen ismét rendes családnak...

Hetedik beszélgetés

— Gondolkoztam a kérdésen. Szóval, mitől betegedtem meg olyan hirtelen, hogy be kellett hozzanak ide! Attól, ami a milícia után és a diszpenzár előtt történt... Az uramat erősen rágtá, hogy én a milíciához fordultam. Egy délután jön haza nagy dérral-dúrral, hogy én blamáltam őt, a szindikátusi elnök is elővette, és vegyem tudomásul, ha ő egyszer kárt tesz magában, annak én leszek az oka... „Nem én, hanem az ital, és a sok részeges kancsó barátod“ — így feleltem neki. Erre lehúzza a jeggyűrűt az ujjáról, a földhöz csapja. Lepakcsolja az arany karóráját, én vettem neki a születésnapjára, leteszi a rekamiéra, mellé a pénztárcáját. „Nesze, benne az egész fizetésem“ — mondja, és ledobja magáról a zakóját is, le a cipőjét. Azt hittem, le akar feküdni. De nem. Kiszalad az utcára ingujjban, harisnyában, pedig hideg volt, október vége, és dér... Nem mondom, nemcsak nálunk folyik mostanság ilyen karambolos élet, van elég szerencsétlen család a Telepen mirajtunk kívül is, és mind csak az ital... Ha én csak egy hétig miniszter lennék, bezáratnám az összes büféket, betiltanám az italfogyasztást, a falusiaknak is a pálinkafőzést, és aki megszegi, ölombányába vele!... Na, amikor láttam, hogy leteszi az értékes holmit, és szalad ki az utcára félig pörén, olyan lett a testem, mint a jég. Rohantam utána. Fenyegetőzött más-kor is, hogy beleveti magát a hűtőbe. Aki abba a forró vízbe kerül, szempillantás alatt vége! Sikoltozni kezdtem hát, mint egy őrült, aztán a szomszédok elfogták Karit, és hazahozták. Befektettem az ágyba, ő mindjárt elaludt a részegségtől, de engem ez tönkretett. Akkor jött rám először a fulladozás. A két szemem úgy ki-dülledt, mint a békáé, ha rálépek. Nem tudtam többet aludni, úgy vert a szívem. Amikor behoztak, folyton felriadtam, ugrottam ki az ágyból, sikoltoztam... Tetejében az ő betegsége!

Nyolcadik beszélgetés

— Maga olyan dolgokat kérdez tőlem, hogy arról még a doktornővel sem mertem beszélni... Én nem állítom, hogy én mindenben ártatlan vagyok... Én már tudom, hogy azok az okos asszonyok, akik tudnak bánni a férjükkel, Cuncikám így, cuncikám úgy, és az ujjuk köré tudják csavarni őket, ahogy akarják. Én, sajnos, ehhez nem értek... Meg kell tanulni! Igaz! De az nem igaz, hogy nekem nincs rá szükségem... úgy, ahogy egy asszony kell hogy akarjon egy férfit... Ért engem?... Szóval, azelőtt alig vártam, hogy ágyba kerüljünk... A mi vérünk erősen talál... Na, de ha én jövök haza holtfáradtan a sihtábol, és itthon a házimunka, ő pedig ezalatt a cimboráival szórakozik valamelyik büfében, vagy a falusiakkal iszik, és itthon kötözködik anyámmal, majd aztán befekszik mellém az ágyba, akkor már én megmakacsolom magam... Pláne, hogy szagolom a szájában a cujkát vagy a rumot. Ha agyonüt, se engedem magamhoz... Ha van isten, megbocsátja a bűnömet, ha nincs, azt se bánom... A doktornő is rábeszél, hogy ne csökönyösködjem, a férfiak ilyenek, ki kell elégíteni őket, akkor nem mászkálnak mindenfelé. Igen, mondom a doktornőnek, ha leszokik az uram az italtól és a durváskodásról, akkor én is leszokom a makacságról... Mióta beteg, van egy kis reményem. Három hete egyszer sem rúgott be, írja a lányunk. Csütörtökön, látogatáskor, majdnem elsírta magát Kari, hogy milyen üres nélkül-lem a ház. Tudniillik anyám közben áthurcolkodott a lányomhoz. És csak gyógyul-jak meg, mondja az uram, úgy lesz megint minden, mint régen. Megesküdtött, hogy száradjon el a nyelve, ha még egyszer italt vesz a szájába... Nem tudok bízni benne... Olyannak érzem magam, mint egy kiszáradt fa...

Bálint-Izsák László